

Gençlerin Çevreye Duyarlı Üretim Yöntemi Önceliği ve Organik Ürün Satın Alma Eğilimi

Ela ATIŞ^{1*}, Cihat GÜNDEM^{1*}, H.Ece SALALI¹, Kenan ÇİFTÇİ²¹Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Bornova, İzmir²Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Tuşba, Van

Öz: Entansif tarımdan kaynaklanan çevresel kaygılara yanıt olarak geliştirilen sürdürülebilir tarım yaklaşımlarından birisi de organik tarımdır. Çevrenin korunması açısından, tarımsal ürünlerin sürdürülebilir üretimi kadar tüketimi ile bu süreçte gelecekte karar verici durumuna gelecek olan gençlerin rolü de önemlidir. Bu çalışmanın amacı, gençlerin daha iyi bir çevre için üretim yöntemi önceliklerini ortaya koymak, ayrıca gelecekte konvansiyonel ve organik ürünleri tüketme isteği ile organik ürün tüketiminde etkili unsurları belirlemektir. Araştırmada, Ege Üniversitesinden seçilmiş 379 lisans öğrencisi ile anket yapılmıştır. Verilerin analizinde, temel istatistikî yöntemler yanında, Bulanık Eşli Karşılaştırma ve En İyi-En Kötü Analizi gibi yöntemler kullanılmıştır. Çalışmada, gençler açısından organik tarımın çevre üzerinde en az etkili, konvansiyonel tarımın ise çevre üzerinde en çok etkili üretim yöntemi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca gençler, diğer üretim yöntemleriyle kıyaslandığında, gelecekte birçok üründe organik olanı tüketmek istemektedir. Ancak, gençler için tüketimde en önemli kısıtlayıcı organik ürünün fiyatıdır.

Anahtar Kelimeler: Gençler, sürdürülebilir tarım, organik ürün, Bulanık Eşli Karşılaştırma, En iyi-En kötü Analizi

Young People's Priority of Environmentally Friendly Production Method and Propensity to Purchase Organic Products

Abstract: The aim of this study is to determine the entrepreneurial tendencies of women in rural areas in Kemalpaşa district of İzmir province. Within the scope of this aim, face-to-face surveys were conducted with 68 women in Kemalpaşa. In the study, the socio-economic characteristics of women were given firstly. Then, the five-point likert scale was used to evaluate the factors women attach importance to entrepreneurship. The criteria that women attach importance to entrepreneurship decisions were analyzed using Fuzzy Pairwise Comparison method. According to the results of research, entrepreneur support is the most important factor that affects entrepreneurship decisions of women. The other factors were determined as economic factors, family structure and social environment, personality traits, and demographic characteristics. In addition, difficulties in obtaining capital are at the forefront of the problems faced by women while turning to entrepreneurship. Therefore, it is necessary to increase the grant support to a level that will encourage women to entrepreneurship.

Keywords: Young people, sustainable agriculture, organic product, Fuzzy Pair Comparison, Best-Worst Analysis

GİRİŞ

Çevre kirliliği bireysel çabalardan çok, toplumsal çabalarla çözülebilecek bir problemdir. Çözüm süresi ise, bilinç düzeyine bağlıdır. Yakın geleceğin olası en eğitilmiş, en bilinçli kesimi, bugünün üniversite eğitimi gören genç neslidir. İşletmecisinden iktisatçısına, gıdacısından mühendisine, idarecisinden politikacısına değin geleceğin tüm karar birimleri, bugün üniversitede eğitim görmektedir. Gelecekte olduğu kadar bugün de, çevre dostu üretim ve tüketim yöntemlerinin tercih edilmesi, uygulanması ve sonuçlarının test edilmesi, bu kesim tarafından gerçekleştirilecektir.

Çevreye ilişkin sorun alanlarından birisi de tarım sektörü olduğuna göre, politika oluşturma sürecinde tarım ve çevrenin birlikte düşünülmesi de kaçınılmazdır. Tarım ve çevre ilişkileri ise dinamik bir yapı göstermektedir. Tarımın giderek entansifleşmesi, çevre üzerindeki baskısını artırmıştır. Tüm dünyada, tarım sektöründe kimyasal gübre ve ilaç kullanımı, sulama ve mekanizasyon uygulamaları, ıslah çalışmaları gibi entansifleşmeye dönük uygulamalar tarımsal üretimde önemli artışlara yol açmıştır. Ancak, bu gelişme, aynı zamanda ekosistemi olumsuz etkileyerek çevre kirliliğine neden olan etkenlerden birini oluşturmuştur (Atış, 2006). Sürdürülebilir tarım hareketi, ABD, Kanada ve Batı

geleneksel tarımsal değerlerin kaybı, işletme büyüklüklerinin artması, kendi kendine yeterliliğin azalması gibi tarımın etkileriyle ilgili endişeler sonucu gelişen çeşitli reform hareketleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar, sürdürülemez olarak algılanan konvansiyonel tarımla ilişkilendirilmektedir (Hansen, 1996). Konvansiyonel ya da entansif tarım, sermaye yoğun, büyük ölçekli, yüksek düzeyde mekanize olmuş ve monokültür ürünler ve yoğun hayvancılıkla birlikte suni gübre ve pestisitlerin yaygın olarak kullanıldığı tarım olarak tanımlanmaktadır.

Entansif tarımdan kaynaklanan bu çevre sorunları uzun yıllar, ekonomik etkinlik ve verime odaklanılması nedeniyle ihmal edilmiştir. Günümüzde tarımın amacının, daha fazla gıda üretmek kadar, onu ihtiyaç duyulan yerde, doğal çevreye saygılı yöntemlerle üretmek olması gerektiği belirtilmektedir (Srednicka-Tober, et al., 2016). Entansif tarımın artan çevresel ve sosyal kaygılarına yanıt olarak geliştirilen

*Sorumlu Yazar: ela.atis@ege.edu.tr

Bu çalışma Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenen (Proje No: 2012-ZRF-006) projeden üretilmiştir.

Geliş Tarihi: 22 Kasım 2022

Kabul Tarihi: 17 Kasım 2023

Avrupa'da, yenilenemeyen kaynakların tükenmesi, toprak bozulması, tarımsal kimyasalların sağlık ve çevresel etkileri,

sürdürülebilir tarım yaklaşımlarından birisi de organik tarımdır ve organik tarıma olan ilgi dünya çapında giderek artmaktadır.

Organik gıda üretimi ve tüketimi gelişmiş ülkelerde daha popüler olduğu halde, bu kavram gelişmekte olan ülkelere de kabul görmekte ve dünyada organik tarım arazisinin yaklaşık üçte biri gelişmekte olan ülkelere bulunmaktadır (Yadav and Pathak, 2016). Avrupa Birliğinin çevre ve sürdürülebilirlik konusunda önemli adımlar atacağını ifade eden yeni büyüme stratejisi Avrupa Yeşil Mutabakatı tebliğinde de, organik üretim dahil olmak üzere özellikle daha sağlıklı ve daha sürdürülebilir gıda üretimine odaklanılması istenmektedir. Bu çerçevede, Avrupa Komisyonu, özellikle Tarladan Sofraya Stratejisinde belirtilen hedeflere ulaşmada, uygun politika ve yasal çerçeve ile 2030 yılına kadar organik tarım kapsamında tarım arazilerinin % 25 hedefine ulaşılması yönünde organik sektörü destekleyeceğini belirtmektedir (EC, 2021). Avrupa Birliği'nde (AB) organik tarımın yaygınlaşması konusunda böyle iddialı bir hedefin benimsenmesinin, hem çevresel kaynakların korunmasındaki önemi, hem de iklim ve biyolojik çeşitlilik üzerindeki olumlu etkisi nedeniyle ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Prandecki, 2021).

Çevrenin korunması açısından tarımsal üretimde sürdürülebilir üretim yöntemleri kadar önemli olan bir diğer konu da bu üretim sonucu elde edilen ürünlerin tüketimidir. Tüketici tercihleri ve satın alma seçimleri, sürdürülebilirliği ve çevre korumayı desteklemede önemli bir rol oynamaktadır. Özata (2006) yeşil pazarlama isimli makalesinde; çevre hakkındaki endişelerin tüketici davranışlarını etkileyebileceği görüşü ile "yeşil tüketici" kavramının ortaya çıktığını belirtmiştir. Tüketicilerin zihninde oluşan kaygılar gıda tüketim tercihlerini farklılaştırmaya başlamıştır. Bu farklılaşma tüketicileri daha sağlıklı ve kaliteli ürünleri tercih etmeye sevk etmektedir (Grunert, 2002; Roosen, 2003). Organik pazarda büyümeyi sürdürme ve ana akım bir pazar haline gelme potansiyelini anlamada, motivasyon, davranış, inançlar ve demografik değişkenlerin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Shafie and Rennie, 2012). Demografik değişkenlerden en etkili olabilecek bir değişken ise tüketicinin yaşıdır.

Son yıllarda, yeşil ürün satın almada genç tüketicilerin önemine vurgu yapan bir çok çalışma bulunmaktadır (Pham et al., 2019; do Paço et al., 2013; Kanchanapibul et al., 2014). Bu çalışmalardan bir bölümünde, genç tüketicilerin özellikle organik ürün tüketimi ve satın alma davranışına odaklandığı dikkati çekmektedir. Bu da organik pazarın geleceğini yönlendirmek açısından son derece önemlidir. Genç yetişkinlerin organik gıda satın alma davranışlarının altında

yatan nedenleri ve değerleri belirlemeyi amaçlayan bir çalışma 18-30 yaş arasındaki kişilerle yürütülmüştür (Brümmer and Zander, 2020). Çalışma sonucuna göre, genç yetişkinleri organik tüketici olmaya motive etmek söz konusu olduğunda, iyi hedeflenmiş iletişim stratejilerinin geliştirilmesi önerilmektedir. Genç tüketicilerin organik gıda satın alma niyetlerini nasıl artırabileceğini veya engelleyebileceğini araştırmayı amaçlayan bir başka çalışmada da veriler 289 katılımcıdan elde edilmiştir (Pham et al., 2019). Chiripuci ve arkadaşları (2022), çalışmalarında, Avrupalı tüketicilerin organik gıdaya ilgi duyma eğiliminde gençlerin büyük paya sahip olduğunu belirtmiştir. Mohai ve Twright (1987) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise, yaşın çevresel kaygıyla en fazla ilişkili değişken olduğu belirlenmiştir. Kanchanapibul ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada (2014), geçmiş ve mevcut çalışmaların sonuçlarına göre, genç neslin çevreye karşı güçlü bir duygusal tepkisi olduğu ve gençler ile yeşil satın alma arasında iyi bir ilişkinin olduğu belirtilmektedir.

Bu çalışma ile geleceğin karar vericileri olan bugünün üniversite öğrencilerinin, geleceğin doğru çevre politikalarının oluşturulmasına yol göstermek hedeflenmiştir. İzmir ilinde yürütülmüş olan araştırmada, hedef grup olarak seçilen gençler Ege Üniversitesi lisans öğrencilerinden oluşmuştur. Çalışmanın amacı, gençlerin daha iyi bir çevreye sahip olma amacına yönelik önceliklerini belirlemek ve bu bağlamda, daha iyi bir çevre için alternatif tarımsal üretim yöntemlerinin etki düzeyini ortaya koymaktır. Bunun yanında çalışmada, gençlerin gelecekte organik ürünleri tüketme isteği ile organik ürün tüketiminde etkili unsurların belirlemek de hedeflenmiştir. Bu çerçevede, gençlerin, tarım sektörünün neden olduğu çevresel etkilerle ilgili düşüncelerinin belirlenmesi, sürdürülebilir tarım yöntemleriyle üretilen organik ürün satın alma eğilimlerinin ortaya konması geleceğe yönelik politika belirlenmesinde önemlidir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışmanın birincil veri kaynağı üniversite öğrencileriyle yapılmış anket çalışmalarından elde edilmiş verilerden oluşmuştur. Birincil verilerin elde edilmesi için Ege Üniversitesinin 12 fakültesinde lisans öğrenimi gören öğrencilerle görüşülmüştür.

Araştırmada, genç nüfusun çevresel duyarlılıkları ve tercihlerini ortaya koymada yararlanılan temel veriler anket yolu ile elde edilmiştir. Burada genç nüfus olarak hedeflenen kitle üniversite gençliğini kapsamaktadır. Bu çerçevede Ege Üniversitesine bağlı 12 fakülte araştırma kapsamına alınmıştır. Ege Üniversitesinde 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılında lisans düzeyinde, ikinci öğretim haricinde, birinci sınıftan son sınıfa kadar 12 fakültede öğrenim görmekte olan öğrenci sayısı ana kitleyi oluşturmuştur. Oransal örnek hacmi

formülünden yararlanılarak örneklem büyüklüğü 379 olarak hesaplanmıştır. En yüksek örnek hacmine ulaşabilmek için öğrencilerin çevre duyarlılığına sahip olma oranı %50

($p=0.50$) olarak alınmıştır. Fakültelerdeki öğrencilere anketler uygulanırken, sınıflara göre dağılımın oransal olarak birbirine yakın olmasına dikkat edilmiştir (Çizelge 1).

Çizelge 1. Ankete katılan öğrencilerin sınıflara göre dağılımı

Sınıf	Frekans	%
1.	96	25.3
2.	88	23.2
3.	114	30.1
4.	81	21.4
TOPLAM	379	100.0

Anketlerden elde edilen verilerin analizinde temel istatistiksel yöntemler yanında, Bulanık Eşli Karşılaştırma (BEK) ve En İyi-En Kötü Analizi gibi yöntemlerinden de yararlanılmıştır.

Çalışmada, gençlerin daha iyi bir çevreye sahip olmak için önceliklerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu bağlamda, tarımın çevre kirliliği üzerine etkisini azaltmak için organik tarım, GDO'suz ürünlerin üretimi ve iyi tarım uygulamaları gibi alternatif üretim yöntemlerinin etki düzeyi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Gençlerin önceliklerinin analizinde Van Kooten, Schoney ve Hayward (1986) tarafından geliştirilen BEK yöntemi kullanılmıştır. Yöntem, çevreye etkileri dikkate alınarak alternatif tarımsal üretim teknikleri arasında eşli karşılaştırmalardan elde edilen verilere dayanmaktadır. Çalışmada her bir genç katılımcı altı eşli karşılaştırma yapmıştır. Bu karşılaştırmalar kullanılarak gençlerin öncelik derecelerini yansıtan matrisler oluşturulmuştur. Gençlerin öncelik matrisi kullanılarak, her bir tarımsal üretim yöntemine ait önceliğin derecesi hesaplanmıştır. Bu değer [0,1] aralığında yer almaktadır. Herhangi bir üretim yöntemine ait değer 1'e ne kadar yakınsa, önceliği o kadar büyük olmaktadır. Analizin son aşamasında üretim yöntemleri öncelik derecelerine göre sıralanmaktadır.

Gençlerin önceliklerindeki farklılığın ve uyumun analizinde parametrik olmayan testlerden yararlanılmıştır. Alternatif üretim yöntemlerinin eşit öncelikli olup olmadıklarını belirlemek için Friedman testi kullanılmıştır. Üretim yöntemlerinin öncelik sıralamasının uyumlu olup olmadığının tespitinde ise Kendall's W testi uygulanmıştır. Test sonuçları yorumlanırken, 0.1, 0.3, 0.5, 0.7, 0.9 değerleri dikkate alınmış, sıralamalardaki uyumun sırasıyla çok zayıf, zayıf, orta düzeyde, güçlü ve kesinlikle güçlü olduğunu saptanmıştır.

Çalışma kapsamında, ankete katılan öğrencilerden, tüketicilerin organik ürünleri daha fazla tüketmesinde en çok ve en az etkili unsurları belirlemeleri istenmiştir. Bu amaçla, En İyi-En Kötü (Best-Worst) analizinden yararlanılmıştır. Yöntem, ilk defa 1987 yılında, Jordan Louviere tarafından geliştirilen bir ayırık seçim modeli olup, buna ilişkin ilk makale

ve yayınlar 1990'ların başlarında ortaya çıkmıştır. Modelde katılımcılara, bir dizi öğeler gösterilerek, onlardan en iyi ve en kötü (veya en çok ve en az önemli vb.) olanlarını belirlemeleri istenir. En iyi-en kötü analizi, katılımcıların bu dizi içindeki öğelerin tüm olası çiftleri değerlendirerek tercih ya da önem verilen maksimum farkı yansıtan çifti seçtiklerini varsayar (Goodman et al., 2005; Lagerkvist, 2013). En çok veya en az önemli olarak seçilen nitelik çifti, tercihte maksimum farkla sonuçlanır; bu nedenle yöneme maksimum fark ölçeklemesi de denir (Erdem ve ark., 2012). Eşleştirilmiş en iyi/en kötü seçim, tüketicilerin sette yer alan öğelere ilişkin tercihleri hakkında çok fazla bilgi sağlar. Yöntemin, birçok farklı alanda tüketici tercihlerini incelemek için etkili bir teknik olduğu bilinmektedir. Kullanım kolaylığı yöneme olan ilgiyi artırmıştır. İnsanların, birçok düzeydeki tercihlerden ziyade yalnızca aşırı uçtaki tercihleri değerlendirmeleri gerektiğinde daha iyi muhakeme kullandıkları belirtilmektedir (Marley and Louviere, 2005)

BULGULAR VE TARTIŞMA

Ankete katılan kadınlara ilişkin demografik özellikler Çizelge 2'de sunulmuştur. Buna göre görüşülen kadınların %41.18'i 31-40 yaş grubunda yer almaktadır. Kadınların %44.12'si ilkököl, %44.12'si ortaokul ve %5.88'i lise mezunudur. Medeni durumları değerlendirildiğinde %91.18'inin evli olduğu belirlenen kadınların %70.59'u ev hanımıdır. Ailedeki birey sayısı çoğunlukla (%44.12) dört kişiden oluşmakta olup, aylık hanehalkı geliri 1,401-3,000 TL olanların oranı %72.06'dır. Ankete katılan kadınların %66.18'inin herhangi bir sosyal güvencesinin bulunmadığı görülmüştür (Çizelge 2). Anketlerden elde edilen verilerin analizinde temel istatistiksel yöntemler yanında, Bulanık Eşli Karşılaştırma (BEK) ve En İyi-En Kötü Analizi gibi yöntemlerinden de yararlanılmıştır.

Çalışmada, gençlerin daha iyi bir çevreye sahip olmak için önceliklerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu bağlamda, tarımın çevre kirliliği üzerine etkisini azaltmak için organik tarım, GDO'suz ürünlerin üretimi ve iyi tarım uygulamaları gibi alternatif üretim yöntemlerinin etki düzeyi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Gençlerin önceliklerinin analizinde Van Kooten, Schoney ve Hayward (1986) tarafından geliştirilen BEK yöntemi kullanılmıştır. Yöntem, çevreye etkileri dikkate

alınarak alternatif tarımsal üretim teknikleri arasında eşli karşılaştırmalardan elde edilen verilere dayanmaktadır. Çalışmada her bir genç katılımcı altı eşli karşılaştırma yapmıştır. Bu karşılaştırmalar kullanılarak gençlerin öncelik derecelerini yansıtan matrisler oluşturulmuştur. Gençlerin öncelik matrisi kullanılarak, her bir tarımsal üretim yöntemine ait önceliğin derecesi hesaplanmıştır. Bu değer [0,1] aralığında yer almaktadır. Herhangi bir üretim yöntemine ait değer 1'e ne kadar yakınsa, önceliği o kadar büyük olmaktadır. Analizin son aşamasında üretim yöntemleri öncelik derecelerine göre sıralanmaktadır.

Gençlerin önceliklerindeki farklılığın ve uyumun analizinde parametrik olmayan testlerden yararlanılmıştır. Alternatif üretim yöntemlerinin eşit öncelikli olup olmadıklarını belirlemek için Friedman testi kullanılmıştır. Üretim yöntemlerinin öncelik sıralamasının uyumlu olup olmadığının tespitinde ise Kendall's W testi uygulanmıştır. Test sonuçları yorumlanırken, 0.1, 0.3, 0.5, 0.7, 0.9 değerleri dikkate alınmış, sıralamalardaki uyumun sırasıyla çok zayıf, zayıf, orta düzeyde, güçlü ve kesinlikle güçlü olduğunu saptanmıştır.

Çalışma kapsamında, ankete katılan öğrencilerden, tüketicilerin organik ürünleri daha fazla tüketmesinde en çok

ve en az etkili unsurları belirlemeleri istenmiştir. Bu amaçla, En iyi-En kötü (Best-Worst) analizinden yararlanılmıştır. Yöntem, ilk defa 1987 yılında, Jordan Louviere tarafından geliştirilen bir ayrık seçim modeli olup, buna ilişkin ilk makale ve yayınlar 1990'ların başlarında ortaya çıkmıştır. Modelde katılımcılara, bir dizi öğeler gösterilerek, onlardan en iyi ve en kötü (veya en çok ve en az önemli vb.) olanlarını belirlemeleri istenir. En iyi-en kötü analizi, katılımcıların bu dizi içindeki öğelerin tüm olası çiftleri değerlendirerek tercih ya da önem verilen maksimum farkı yansıtan çifti seçtiklerini varsayar (Goodman et al., 2005; Lagerkvist, 2013). En çok veya en az önemli olarak seçilen nitelik çifti, tercihte maksimum farkla sonuçlanır; bu nedenle yöntem maksimum fark ölçeklemesi de denir (Erdem ve ark., 2012). Eşleştirilmiş en iyi/en kötü seçim, tüketicilerin sette yer alan öğelere ilişkin tercihleri hakkında çok fazla bilgi sağlar. Yöntemin, birçok farklı alanda tüketici tercihlerini incelemek için etkili bir teknik olduğu bilinmektedir. Kullanım kolaylığı yönüne olan ilgiyi artırmıştır. İnsanların, birçok düzeydeki tercihlerden ziyade yalnızca aşırı uçtaki tercihleri değerlendirmeleri gerektiğinde daha iyi muhakeme kullandıkları belirtilmektedir (Marley and Louviere, 2005)

Çizelge 2. Alternatif tarımsal uygulamaların çevre üzerindeki etki düzeyleri

	Standart				
	Ortalama	Sapma	Medyan	Minimum	Maksimum
Organik Üretim	0.364	0.197	0.332	0.000	1.000
GDO'suz Üretim	0.408	0.143	0.394	0.032	1.000
İyi Tarım Uygulamaları	0.408	0.141	0.397	0.065	1.000
Konvansiyonel Üretim	0.671	0.274	0.706	0.000	1.000

Friedman testi $p < 0.01$ için anlamlıdır. Kendall's $W = 0.17$

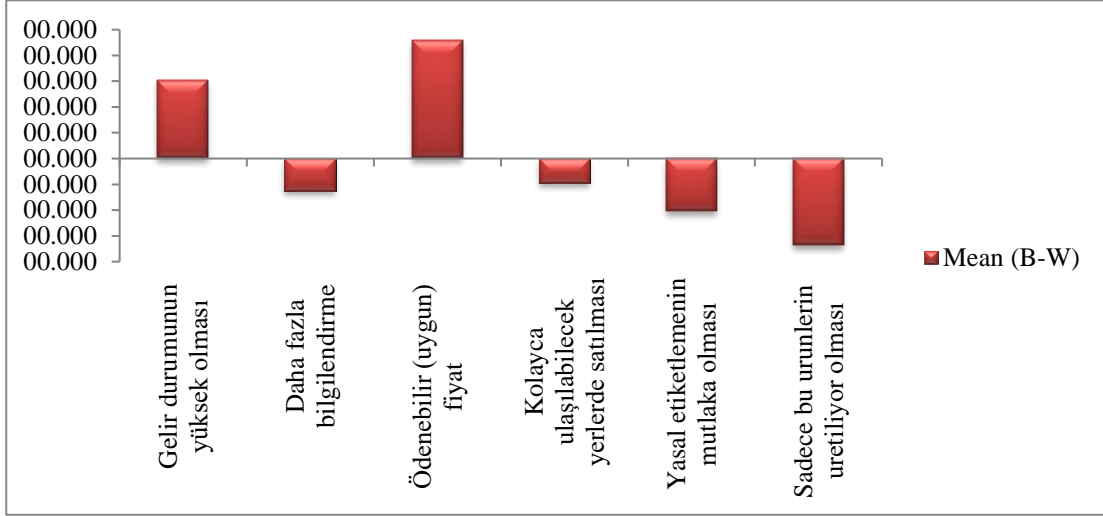
Çevreye en az etkide bulunan tarımsal üretim yönteminin organik tarım olduğunu düşünen gençler, gelecekteki ürün tercihlerinde de ağırlıklı olarak organik ürünleri tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Ancak, organik ürün tüketimini olumlu ya da olumsuz olarak etkileyen birçok etmenin olduğu da bilinmektedir. Bu nedenle, ankete katılan öğrencilerden, tüketicilerin organik ürünleri daha fazla tüketmesi için en çok ve en az etkili unsurları belirlemeleri

istenmiştir. Bu amaçla, En iyi-En kötü analizinden yararlanılmıştır.

Analiz sonucuna göre, organik ürünleri daha fazla tüketmek için uygun fiyatlı olması en etkili faktör olarak belirlenmiştir. Organik ürün tüketiminde bir diğer etkili faktör de gelirin yüksek olmasıdır. Buna karşın, sadece bu ürünlerin üretiliyor olması tüketimde en az etkili etmen olarak belirlenmiştir (Çizelge 3; Şekil 1).

Çizelge 3. Tüketicilerin organik ürünleri daha fazla tüketmesi için en çok ve en az etkili unsurlar

Unsurlar	Best	Worst	B-W	Sqrt (B/W)	Mean (B-W)	(B-W) /W*100
Gelirin yüksek olması	133	75	58	1.33	0.1526	77.33
Daha fazla bilgilendirme	54	78	-24	0.83	-0.0632	-30.77
Ödenebilir (uygun) fiyat	116	29	87	2.00	0.2289	300.00
Kolayca ulaşılabilir yerlerde satılması	34	52	-18	0.81	-0.0474	-34.62
Yasal etiketlemenin mutlaka olması	17	56	-39	0.55	-0.1026	-69.64
Sadece bu ürünlerin üretiliyor olması	25	89	-64	0.53	-0.1684	-71.91

Şekil 1. Tüketicilerin organik ürünleri daha fazla tüketmesi için en çok ve en az etkili unsurlar

Analiz sonuçları da göstermektedir ki, genç tüketiciler, çevresel etki açısından organik tarımın en iyi üretim yöntemi olduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda, bugün ve **TARTIŞMA ve SONUÇ**

Bu çalışma ile geleceğin karar vericileri olan bugünkü üniversite öğrencilerinin çevreye duyarlı üretim tercihleriyle geleceğe ilişkin beklentilerinin ortaya konması ve organik ürün satın alma eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamındaki anketler 2013-2014 yıllarında gerçekleştirilmiş olup, ilgili dönemde Türkiye’de GDO’lu ve GDO’suz tarım ürünlerinin çok bilinen bir alternatif olmasının araştırma sonuçlarına yansıtıldığı belirtilmelidir. Araştırmaya katılan gençlerin farklı tarımsal üretim yöntemleriyle üretilmiş ürünlerden en iyi bildiği ürün organik üründür. Ayrıca, gençler, çevre açısından en fazla organik üretim yöntemini önemsemekte ve çevreyi olumsuz olarak en az etkileyen tarımsal uygulamanın organik üretim olduğunu düşünmektedirler. Hatta bugün ve gelecekte, diğer üretim yöntemleriyle kıyaslandığında, en yüksek oranda organik üretim yöntemiyle üretilmiş ürünleri tercih edeceklerini belirtmektedirler. Ancak, burada en önemli kısıtlayıcılar organik ürünün fiyatı ve tüketicilerin gelir düzeyleridir.

Genç tüketiciler, meyve, sebze, et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri, tekstil ve temizlik malzemeleri olmak üzere, tüm ürün gruplarında, bugün ve gelecekte en yüksek oranda organik üretim yöntemiyle üretilmiş ürünleri, en düşük oranda ise konvansiyonel olarak üretilmiş ürünleri tercih etmektedir.

Çalışmada, gençlerin daha iyi bir çevreye sahip olma amacı için öncelikleri ortaya konmuştur. Bu bağlamda, BEK yöntemini kullanarak, tarımın çevre kirliliği üzerine etkisini azaltmak için alternatif tarımsal üretim yöntemlerinin etki düzeyi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Sonuca göre, gençler için çevre üzerinde en az etkili tarımsal uygulamanın organik üretim, en çok etkili uygulamanın ise konvansiyonel üretim olduğu belirlenmiştir. Gençlerin organik üretim önceliğinin ilk sırada yer almasını haklı çıkaracak çalışmalar

gelecekte organik ürün tüketmek istemektedir. Buna karşın, organik ürün tüketiminde, ürünün fiyatı ve tüketici gelirinin çok etkili olduğunu da düşünmektedir..

mevcuttur. Bu çalışmalara göre, organik üretim yönteminin küresel faydaları olarak; toprak yapısının ve verimliliğinin iyileştirilmesi, toprak bozulması ve erozyonunun azaltılması ile biyolojik çeşitliliğin korunmasına işaret edilmektedir (Średnicka-Tober, et al., 2016). Guyomard ve arkadaşları da (2020), sera gazı emisyonları açısından faydası çok kesin olmamakla birlikte, organik üretimin çevre üzerindeki etkileriyle ilgili olarak, biyoçeşitlilik, su kirliliği, toprak kirliliği ve erozyonu ile ilgili olumlu ilişkilerin kanıtlandığını ifade etmektedir. Yapılmış olan birçok çalışmada da, insanların organik gıdayı konvansiyonel olarak yetiştirilen gıdaya göre daha iyi, güvenli ve lezzetli bulduğu belirlenmiştir (Smith and Paladino, 2010; Shafie and Rennie, 2012).

Gençlerin organik tarımı, çevre üzerinde en az etkili üretim yöntemi görmesi yanında, gelecekte organik ürünlerin tüketimi konusunda da istekli olması önemlidir. Nitekim Chiripuci ve arkadaşları (2022) tarafından yapılan çalışmada, AB’deki genç tüketicilerin organik gıdalarla daha fazla ilgilendiğini ve dolaylı olarak Yeşil Mutabakatta yer alan Tarladan Sofraya Stratejisini uygulamaya diğer tüm tüketici kategorilerinden daha eğilimli olduklarını göstermektedir. Çalışmada bu durumun, Avrupa Birliği’nde önemli değişimlere işaret ettiği ve organik ürünlerin tanınmasının yanı sıra, sorumlu ve sürdürülebilir bir tüketici yetiştirmeyi içeren sürdürülebilir kalkınma bileşeniyle örtüştüğü de belirtilmektedir.

Çalışmada, gençlerin yaklaşık %75’i çevreci bir ürün için orta ve yüksek düzeyde fazladan para ödemeye istekli olduklarını belirtmişlerdir. Yapılan bir çalışmada da, daha yüksek eğitim seviyesine sahip tüketicilerin, sürdürülebilirlik ve çevre için daha fazla endişe gösterdikleri ve sürdürülebilir ürünler için daha yüksek bir fiyat ödemeye istekli oldukları belirlenmiştir (S’anchez-Bravo et al., 2021).

Genç tüketicilerin organik ürünleri daha fazla tüketmesi için en çok ve en az etkili unsurlar da bu çalışmada belirlenmiştir.

Gençler, organik ürünleri daha fazla tüketmek için, ürünün ödeyebilecekleri kadar uygun fiyatlı olmasının en çok etkili unsur olduğunu düşünmektedir. Buna karşın tüketimde en az etkili unsur ise sadece bu ürünün üretiliyor olmasının. Genç yetişkinlerin organik gıda satın alma davranışlarının altında yatan nedenleri ve değerleri belirlemeyi amaçlayan bir çalışmada (Brümmer and Zander, 2020), gençlerin organik gıda satın almama nedenleri arasında, çok yüksek fiyatlar ve güven eksikliğine işaret edilmektedir. Yadav ve Pathak tarafından yapılan çalışmada da (2016), organik gıda fiyatlarının yüksek olması ve ona erişilememesi, tüketiciler için büyük engeller olarak belirtilmiştir. Türkiye’de yapılan bir başka araştırma sonucuna göre de (Eryılmaz ve ark., 2015), fiyatların yüksekliği organik ürün tüketiminin düşük olması nedenleri arasında gösterilmiştir. Genç tüketicilerin, organik gıda gibi çevre dostu ürünleri satın alma niyetlerini artıran faktörlerin incelendiği bir çalışmada (Pham et al., 2019), yüksek fiyat gibi faktörlerin organik gıdaya yönelik hem tutumu, hem de satın alma niyetini önemli ölçüde engellediği belirlenmiştir. Organik ürünler gibi, alternatif üretim yöntemleriyle üretilmiş ürünlerin daha fazla tüketilmesi için uygun fiyatlı olması gerekmektedir. Tüketicinin daha uygun fiyattan bu ürünleri satın alabilmesi ve daha fazla tüketebilmesi için, bir yandan üretim maliyetini azaltacak şekilde bu ürünlerin üretiminde girdi sübvansiyonu uygulanması, diğer yandan ürün fiyatlarının ve etiketlerin denetlenmesi gibi önlemler yerinde olacaktır.

Daha sürdürülebilir üretim ve tüketim eğilimlerini teşvik etmek için yeni politikalar gereklidir. Bu tür politikaların uygulanmasında ve sürdürülebilirliğin başarılmasında genç tüketicilerin katılımı büyük önem taşımaktadır. Nitekim, gıda üretimi ve tüketiminin çevre üzerindeki olumsuz etkisini en aza indirmeyi amaçlayan teşvik programlarının, çevreye zarar veren tüketme veya üretme isteğini azaltacağı ifade edilmektedir (Chiripuci, et al., 2022). Yapılan bir diğer çalışmada, insanların yüksek eğitimin bir sonucu olarak daha fazla farkındalığa ve daha güçlü bir tepkiye sahip olduğu belirtilmekte ve işletmelerin, değişen tüketici beklentilerine yanıt olarak yeşil ürünlerini doğru bir şekilde konumlandırmasının tüketicileri ikna edeceği ve gelecekte ürün sadakati sağlayacağı üzerinde durulmaktadır (Kanchanapibul et al., 2014).

Organik pazarın sürdürülebilir şekilde büyümesi için yaş, cinsiyet, eğitim gibi demografik değişkenler ile tüketicilerin çevreye ve çevre dostu üretim yöntemleriyle üretilmiş ürünlere duyarlılığının dikkate alınması önemlidir. Bu alanda yapılacak detaylı araştırmalar buna ışık tutacaktır.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde finansal destek sağlayan Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü’ne teşekkürlerimizi sunarız (Proje No: 2012-ZRF-006).

KAYNAKLAR

Atış E (2006) Tarım ve Çevre, Ed: F.Yavuz, Türkiye’de Tarım, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.

- Brümmer N, Zander K (2020) Drivers of organic food choice in Germany—the case of young adults, *Org. Agr.* (2020) 10 (Suppl 1):57–64.
- Chiripuci, B., Popescu, M.F, Constantin, M. (2022). The European Consumers’ Preferences for Organic Food in the Context of the European Green Deal, *Food Chains Transformation in the Context of EU Green Deal Strategy*, 24 (60):?
- Eryılmaz, G.A., Demiryürek, K. ve Emir, M. (2015). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Organik Tarım ve Gıda Ürünlerine Karşı Tüketici Davranışları, *Anadolu Tarım Bilim. Derg.*, 30:199-206.
- Erdem, S., Rigby, D. and Wossink, A. (2012), Using best–worst scaling to explore perceptions of relative responsibility for ensuring food safety, *Food Policy*, 37(6): 661-670.
- European Commission (2021). European Green Deal: Commission prepares new initiatives to boost the organic farming sector, European Commission - Press release, 4 September 2020, Brussels. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1548. Son erişim tarihi: 25 Şubat 2021
- Grunert KJ (2002) Current issues in The Understanding of Consumer Food Choice. *Trends in Food Science and Technology*, 13(8):275-285.
- Goodman SP, Lockshin L, Cohen E (2005) Best-Worst Scaling: A Simple Method to Determine Drinks and Wine Style Preferences, paper presented at the 2nd International Wine Marketing and Business Conference, Sonoma, CA.
- Guyomard H, Bureau JC. et al. (2020) Research for AGRI Committee The Green Deal and the CAP: policy implications to adapt farming practices and to preserve the EU’s natural resources. European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels.
- Hansen JW (1996) Is Agricultural Sustainability a Useful Concept? *Agricultural Systems* 50(1):17-143.
- Kanchanapibul M, Lacka E, Wang X, Chan HK (2014) An empirical investigation of green purchase behaviour among the young generation, *Journal of Cleaner Production*, 66:528-536.
- Lagerkvist JC (2013) Consumer Preferences for Food Labelling Attributes: Comparing Direct Ranking and Best–Worst Scaling For Measurement Of Attribute Importance, Preference Intensity And Attribute Dominance. *Food Quality and Preferences*, 29(2): 77–88.
- Marley A, Louviere J (2005) Some probabilistic models of best, worst, and best–worst choices. *Journal of Mathematical Psychology*, 49:464–480.
- Mohai P, Twight B (1987) Age and environmentalism: an elaboration of the Buttel Model Using National Survey Evidence. *Social Science Quarterly*, 68:798-815.
- Özata, Z. (2006). Yeşil Pazarlama (<https://zeynepozata.wordpress.com/2006/05/10/yesil-pazarlama>).

- Paço A, Alves H, Shiel C, Filho WL (2013) A multi-country level analysis of the environmental attitudes and behaviours among young consumers. *Journal of Environmental Planning and Management*, 56(10):1532–1548.
- Pham TH, Nguyen TN, Phan TTH, Nguyen NT (2019) Evaluating the purchase behaviour of organic food by young consumers in an emerging market economy, *Journal of Strategic Marketing*, 27(6): 540–556.
- Prandecki K, Wrzaszcz W, Zielinski M (2021) Environmental and Climate Challenges to Agriculture in Poland in the Context of Objectives Adopted in the European Green Deal Strategy. *Sustainability*, 13:10318.
- Roosen J (2003) Marketing of safe food through labeling. *Journal of Food Distribution Research*, 34(3):77-82.
- Sánchez-Bravo P, Chambers VE, Noguera-Artiaga L, Sendra E, Chambers IV E, Carbonell-Barrachina AA (2021) Consumer understanding of sustainability concept in agricultural products, *Food Quality and Preference*, 89: 104136.
- Shafie FA, Rennie D (2012) Consumer Perceptions Towards Organic Food. *Procedia– Social and Behavioral Sciences*, 49:360-367.
- Smith S, Paladino A (2010) Eating clean and green? Investigating consumer motivations towards the purchase of organic food. *Australasian Marketing Journal*, 18(2):93-104.
- Srednicka-Tober D, Obiedzinska A, Kazimierczak R, Rembialkowska E (2016) Environmental Impact of Organic vs. Conventional Agriculture –A Review, *Journal of Research and Applications in Agricultural Engineering*, 61(4):204-211.
- Van Kooten GC, Schoney RA, Hayward KA (1986) An Alternative Approach to the Evaluation of Goal Hierarchies among Farmers, *Western Journal of Agricultural Economics*, 11(1): 40-49.
- Yadav R, Pathak GS (2016) Intention to purchase organic food among young consumers: Evidences from a developing nation, *Appetite* 96:122-128.

